

zvezdna
Beletrina

PRIDI, MILI
MOJ ARIEL

Mira Mihelič
PRIDI, MILI MOJ ARIEL

ilustracije Damijan Stepančič

Beletrina*

Ciganka

Tiste čase so, čeprav poredkoma, na svoji poti čez širni svet prihajali tudi v Zabukovje razcapani temnopolti ljudje, ki so govorili neko čudno mešanico domačega in tujega jezika. Njihove ženske so v culah na hrbtu nosile s seboj kodrolase dojenčke, ki so imeli oči kakor črne frnikule, moški so popravljali kotle, lonce in dežnike. Tudi beračili so in po malem kradli, včasih za denar prerokovali usodo, včasih pobirali drobiž od otrok, ki so prišli gledat, kako stari momljavi medved poskakuje ob ciganskem bobnanju in petju.

Vriskajoča pesem, ki so jo peli cigani, je bila neznana. Prihajala je z njimi iz daljnih krajev in odhajala daleč, drgetajoča od nemira večnih popotnikov. Vabila je in klicala: »Pojdite z nami! Ej, dolga bela cesta! Ej, tihi temni gozd!«

Toda noben otrok ni šel z njimi in nikoli ni bilo slišati, da bi katerega ukradli, kakor so grozile matere porednežem: preveč so imeli lastne otročadi. Samo za Marinko so vedeli, da jo je nekoč vzela ciganka.

»No, svoji k svojim,« so rekli vaščani več let pozneje, ko je tudi Marinka poskušala pobegniti od doma v širni svet. »A se spominjate, da jo je ciganka že takrat spoznala za tičko svoje krvi?«

Marinka se je srečala s ciganko tistega dne, ko se je prvič sama peljala z vlakom k stari mami v Zabukovje. Spremiti bi jo morala teta, pri kateri je Marinka živela, odkar je njena mamica odpotovala neznanu kam. Toda teta se je v zadnjem trenutku domislila, da mora zvečer na ples in se nikakor ne bi mogla pravočasno vrniti v mesto, če bi šla z Marinko na pot. Odpeljala je torej drobno molčečo

deklico z njeno prtljago vred na železniško postajo in jo zaupala sprevodniku. Mož je obljubil, da jo bo ob pravem času postavil z vlaka – teta mu je stisnila v roko bankovec.

Teta je bila lepa in mlada, z lasmi kakor zoreče žito in z nasmejanimi svetlimi očmi. Bila je tako zala in tako čedno oblečena, da so jo vsi gledali. Tega se je zavedala s srečnim smehljajem. Ko je posadila deklico na klop v oddelku vagona, se je, obdana z rožljajočimi koraldami, sklonila k njej in ji prijazno rekla:

»No, me ne boš poljubila za slovo?«

Marinka je imela za seboj več mesecev življenja pri teti in stricu, ki sta bila brez lastnih otrok in sta jo hotela vzeti za svojo. Potem pa se s teto nista tako dobro razumeli, kakor je mislil Marinkin očka, da se bosta. Misлил je, da je teta vesela in dobrosrčna ženska, Marinka pa dober in pameten otrok – kako bi se torej ne ujemali? Toda Marinka je bila trmoglava in kljubovala je teti, ki ji je potem zmanjkalo potrpljenja, da jo je včasih tudi udarila.

Kadar ji je teta prisolila klobuto, si je Marinka pokrila glavo z obema rokama, se obrnila k zidu in zahlipala s tankim glasom:

»Ti me ne smeš tepsti. Ti nisi moja mamica. Ampak moja mamica me ni nikoli tepla.«

To je teto še bolj razjezilo. Kadar se je ta sicer prijazna in vesela ženska ujezila, ni več vedela, kaj govori in dela. Pograbila je Marinko, jo odtrgala od zidu, kamor se je stiskala, in jo pošteno prebutala in presuvala, Marinka pa se je na ves glas drla, tako da je postalo teto strah in sram. Kaj si bodo mislili sosedje, da dela z otrokom?

Pri vsej hudi jezi je bila dobrega srca in je imela deklico rada. Kadar jo je tako kaznovala, kmalu ni več vedela, kako naj potolaži njo in lastno slabo vest. Objemala jo je in poljubljala in ji obljubljala, da ji bo kupila največjo punčko, kar jih je dobiti v mestu, tako,

ki sama govori in hodi. Medtem ko jo je tako tolažila, je Marinka jokala, da punčke sploh ne mara, ampak da hoče nazaj k svoji mami. Po enem takih prizorov, ki ju je obe, teto in Marinko, do skrajnosti izčrpal, je teta skrušeno priznala svojemu možu, Marinkinemu stricu, da je menda najbolje, če pošljejo Marinko k stari mami. Ta je imela toliko lastnih otrok, da bo znala ukrotiti tudi malo trmoglavko. Ona pa je ne zna vzgajati.

»No, ali mi ne boš dala poljubčka za slovo?« je zdaj ponovila teta v vlaku.

Marinki se ni zdelo lepo od nje, da je najprej stricu obljubila, kako jo bo spremila k stari mami, potem pa si je, ko je stric odšel na službeno potovanje, na vsem lepem premislila in jo pustila samo. Zato je zdaj kuhala mulo. Seveda je že velika in pametna, kakor ji je govorila teta z zvončkljajočim smehom. Lahko je ponosna na to, da ji teta tako zaupa. To že, vseeno pa jo je bilo tudi malo strah.

Molče, nerada je vzdignila glavo in pomolila teti usta, napeta v šobo. Teta jo je poljubila in se spet posmejala.

Morda se danes toliko smeje tudi iz nekakšne zadrege? Še enkrat je pomahala Marinki in odšla. Marinka je sedela pri oknu in gledala vrvež na postaji. Teta se je še zadnjič ozrla in ji pomahala v slovo, preden je izginila med tujo množico. Zdaj je bila Marinka, čeprav je sedela sredi med ljudmi, čisto sama, bolj sama kakor takrat, ko je po vsem praznem stanovanju zaman iskala mamico, ki je ni bilo več nikjer – to je bilo v tistih časih, ki so se ji zdeli zdaj tako daleč, ko so še vsi trije, ona, mamica in atek, živeli skupaj kot srečna družina.

Srce ji je prestrašeno utripalo. Bilo je kakor velik zvon, ki je razbijal v njenem drobnem telesu. V zadregi je povešala oči, ker je

čutila, čeprav se je trudila, da ne bi videla sopotnikov, kako jo vsi radovedno gledajo. Sprevodnik zunaj je zapiskal in vlak je potegnili. Zdaj njeno srce ni bilo več zvon, temveč voziček, zaprežen v poskakujočega konja, ki je peketal s kopiti, kakor so drdrala kolesa vlaka. Pekete pek, pekete pek. Hitro, čedalje hitreje. Previdno je vzdignila oči in izpod vek poblisnila s pogledom skoz okno. Bili so že zunaj mesta in mimo okna je z njimi vred dirjala zelena pokrajina z brzozavnimi* drogovi, ki so se jim drug za drugim prekopicavali naproti.

»Kam se pelješ, punčka?« jo je vprašala ženska, ki je sedela poleg nje na klopi. Ampak to bi lahko vedeli vsi. Marinka je imela na glavi slamnik, pritrjen pod brado z elastiko. Za trak na slamniku ji je teta vtaknila vozni listek, tako da je lahko vsakdo prebral, kako je ime postaji, na kateri mora izstopiti. Trdovratno je molčala.

»Nimaš jezička?«

Odkimala je, s temno rdečico na licih, z drobnim nasmeškom v kotih ustnic. Tako ni do konca potovanja spregovorila ne bele ne črne. Zdelo se ji je, da traja vožnja celo večnost, čeprav je trajala komaj dobro uro. Slednjič je prišel sprevodnik in postavil Marinko z njenim kovčkom vred z vlaka, ki je hip nato že odpeljal dalje. Nekaj ljudi, ki so izstopili hkrati z njo, se je razkropilo. Marinka je ostala ob prazni progi sama.

Teta ji je rekla, da je stari mami sporočila, s katerim vlakom se bo pripeljala Marinka. Zabičala je deklici, da mora počakati na postaji, dokler ne pride kdo od domačih ponjo.

* brzozavni – telegrafski, namenjen pošiljanju sporočil (brzozavk) na daljavo

V roki je držala plašček in presto, ki ji jo je podarila prijazna sopotnica za spomin. Presta je bila že malo načeta in debelo posuta s sladkorjem. Lepila se ji je na prste, kakor se je ona, Marinka, z nogami lepila na tla: bila je ujeta kakor muha na lepilnem traku. Ko bi poskušala vzdigniti nogo, bi je gotovo ne mogla odtrgati od tal. Sicer pa se ni niti zganila, še ozreti se ni upala. Toda nihče ni prišel. Mogoče jo je sprevodnik postavil z vlaka na kaki čisto drugi postaji? Vsa se je tresla, ko je stopil k njej mož v železničarski uniformi.

»Koga pa ti tukaj čakaš, punčka?« jo je vprašal.

Nekaj časa ga je molče gledala s prevelikimi črnimi očmi v drobnem, skoraj trikotnem obrazu in kratka zgornja ustnica ji je podrhtevala. Imela je temno polt in dolge črne lase, ki so ji v razpuščenih kodrih padali do polovice hrbta. Pod težko gmoto las je bila videti njena postavica še manjša, ko je stala tam tako sama in izgubljena ob dolgi progi, ki je tonila nekje daleč v prvem mraku. Dvakrat ali trikrat je zmajala z glavo, nato pa slednjič izjecljala, da čaka staro mamo – teta je menda sporočila, da pride. Železničar se je spomnil, da je iz zgornje vasi prišel dopoldne zapravlživček* po neko mlado gospo z otrokom, toda ker z dopoldanskim vlakom ni bilo nikogar, se je kočijaž odpeljal s praznim vozom nazaj. Brzjavke pa danes popoldne ni bilo nobene; to bi moral on vedeti, ker je pošta na postaji.

Marinka ga je gledala z očmi, ki so postajale čedalje večje, nato so se ji začele topiti v solzah. Očitno je teta pozabila sporočiti, naj Marinko, ki pride sama, na postaji poiščejo, ali pa je to sporočila prepozno. Železničar jo je vprašal, kako ji je ime. Povedala mu je

* zapravlživček – lahek, odprt voz z vzmetmi, po navadi za dve osebi

in prijel jo je za roko, z drugo roko pa vzdignil njen kovček. Postajo je od ceste ločila lesena ograja z vratci, ki so jih zadnji potniki pustili odprta. Na cesti za postajo je stal lojtrnik,* v katerega sta bila zaprežena dva težka konja. Kmečki hlapec, ki je pripeljal sem nekakšne zaboje, se je vračal v zgornjo vas in pot ga bo peljala mimo hiše, v kateri sta živela Marinkina stara mama in dedek.

Železničar je povedal vozniku, da je deklica vnukinja stare gospe. Posadil jo je na voznikov sedež. Ko je voznik vrgel njen kovček zadaj na voz, se je laterna,** ki je visela na stranski ročici in je bila že prižgana, svareče zazibala.

»Pazi, Anže, da ne boš še punčke stresel z voza,« je še zaklical prijazni železničar za voznikom, ki se je vzel na prostor poleg Marinke.

»Ho,« je zabrundal Anže, zacmokal in udaril z vajetmi po konjskih hrbtih, da sta živali précej zatopotali v drnec po cesti, ki jo je zalival mrak. Sedež, na katerem je sedela Marinka poleg voznika, je bil navadna deska, položena čez lojtrni stranici in pokrita z večkrat prepognjeno staro hlevsko odejo, pod nogami, na dnu voza, pa je ležal snop slame, in od vsega tega je prihajal neki poseben duh, ki ga Marinka doslej ni poznala, duh po hlevu.

Ona se je sicer rodila v mestu, toda vsi njeni najbližji, njen atek, stric, stara mama in dedek, so se rodili tukaj, v tej vasi, proti kateri se je vila cesta. Ko se je stric poslovil od nje, ji je povedal, da bo živela v stari hiši, v kateri sta prišla on in njen atek na svet. Spala bo

* lojtrnik – tudi lojtrni voz, tradicionalni in najbolj razširjeni kmečki voz, namenjen prevozu trave in sena

** laterna – preprosta svetilka s steklenim, pločevinastim ohišjem, ki se nosi v roki ali obesi

»Pazi, Anže, da ne boš še
punčke stresel z voza.«

v podstrešni sobici, kjer so pred njo spali že vsi otroci njihove družine. Zato bo tudi ona otrok starega kraja, ki jo bo sprejel s soncem in cvetjem. Pod njenim oknom bo cvetela stara češnja s sladkim petjem kosov, spodaj na vrtu bodo v gredicah, obrobljenih z zeleniko, dišale cvetice, ki jih tam sadi stara mama, kovačnik bo dišal v živi meji ob potoku, v jasminu bodo tiho brenčale čebele. Marinka je vse to poslušala kot pravljico, toda zdaj se je peljala ob potoku skozi temno sotesko med previsnimi skalami, kakor bi drvel voz po rovu, polnem sikajočih šumov vetra in grozečega klokotanja nevidne vode. Že spet se je čutila ogoljufana za nekaj, kar bi težko izrazila z besedami.

Iznad visoko privihanih konic rdečkastih brkov, ki so mu silili v oči, jo je voznik ošinil s pomenljivim pogledom. Zacmokal je spet in udaril po konjskih hrbtih z bičem. Zagodrnjal je: »Takole pošiljati otroke same po svetu! Kje imaš mamo?«

Konja, ki nista čutila praznega voza, sta hitro tekla, tako da se je morala Marinka z obema rokama držati sedeža, ki je poskakoval nad kolesi. Ta so tako drhtela in ropotala, da je morala zakričati, če je hotela slišati lastni glas:

»Gotovo je že tukaj in me čaka pri stari mami.«

»Kdo?« je zavpil Anže med topotanjem konjskih kopit in rožljanjem voza in konjskih komatov.*

»Mamica!« je zakričala v odgovor Marinka. Ni vedela, zakaj se mu je zlagala. Lagati je grdo, ampak vseeno ji je odleglo. Tako zelo, kakor da je govorila resnico. In kdo ve – mogoče pa – je to le res?

* komat – z žimo podložena vprežna priprava, ki se da živali na vrat, navadno za konja

»Gromska strela!« je zaklel Anže, zakaj konja sta se vzpela, ker je nenadoma vzniknila pred njima ženska postava. Zadnji trenutek je potegnil vajeti in živali ustavil.

Brezumno veselje je prešinilo Marinko. Mamica ji je prišla naproti! Toda na cesti je stala neznanka in Marinkino veselje se je umaknilo topemu razočaranju, ko je v motni svetlobi laterne ugleдалa njen tuji obraz, obdan s črnimi lasmi, ki so ji v neurejenih pramenih padali izpod zadaj zavezane rute. Nekaj je dvigala visoko nad glavo: kitaro, s katere so vihrali pisani trakovi.

To je bila ciganka. »Ali pelješ v vas?« je zaklicala. »S teboj pojdem.« Ne da bi počakala odgovor, se je gibčno kot mačka od zadaj vzpela na voz, vrgla na deske za vozniškim sedežem nekakšno culo in sedla nanjo.

Anže je izkoristil premor tako, da je potegnil iz žepa ploščato steklenico in si jo nastavil na usta. Nekaj mu je vroče zaklokotalo po grlu. Obrisal si je brke s hrbtom roke in zagodrnjal, ker menda sploh ni znal govoriti drugače, kakor takole brundati skozi brke: »Tuji otroci in babnice na mojem vozu? Kakšen red je to? Ho!« Vendar ni pregнал ciganke, samo z bičem je zamahnil in znova pognal konja.

»Preveč ga luckaš,«* je rekla tista, ki je sedela zadaj, z mirnim globokim glasom. »Prerokovala sem ti že, da boš nesrečno končal.«

»Gromska strela! Coprnica. Ho!« je začel vpiti in užaljeno obračati glavo. Uganiti pa ni bilo mogoče, ali je res jezen ali vpije kar tako, za svojo zabavo. Vsekakor je znova z bičem oplazil konja, pa tako divje, da sta zastokala in se pognala v dir. »Prekleti svet!«

* luckati – popivati, pijančevati

»Pazi,« je rekla ciganka. »Nad klancem smo. Rajši zavoro zavrti.«

Toda že so drveli po klancu navzdol, čeprav je Anže na vso moč obračal ročico za zavoro. Ta je škripala in kolesa so cvilila, toda vsa teža voza je že pritiskala na konja in nič ju ni moglo ustaviti. Pozneje je Anže vaščanom pravil, da ga je ciganka, tista coprnica, začarala. Konja da sta letela kar po zraku. Izpod repov so jima švigale iskre in slišati je bilo bobnenje kakor pri potresu. Vsega tega ni Marinka ne videla ne slišala, pač pa je razločila nekakšno kričanje nad cesto, ko so se valili mimo razsvetljene hišice na bregu. Ta trenutek je ženska zalučala z voza najprej kitaro, potem pa krepko vzdignila Marinko in jo v velikem loku vrgla v zrak. Deklica je priletela v breg pod cesto in se kotalila nekaj časa po mehki travi navzdol kakor žoga, dokler je ni ustavilo gosto nizko grmovje, ob katerem je obvisela vsa prestrašena in opraskana. Hip nato je priletelo za njo, nekaj korakov dalje v travo, še nekaj težkega, ženska postava, ki se je omahujoč pobrala in priklecala k njej.

»Otrok, si živ?« je šepetal globok cigankin glas.

V odgovor je Marinka prestrašeno zaihtela.

Ciganka jo je prijela in postavila na noge. »Stopi, daj, stopi! Sreča! Nič ni zlomljeno.«

Skoraj hkrati je bilo slišati zdolaj na levi strahovit trušč, divji rezget na smrt prestrašenih konj, nekakšno podiranje in nenaravno visok glas človeka v stiski. Nato je zavladala tišina.

»Voz se mu je prevrnil z nasipa v potok,« je rekla ciganka, izpustila Marinko in prisluhnila v temo. Zgoraj na klancu pri hišici so začele migljati luči in dve ali tri postave so se zapodile po cesti navzdol.

»Kaj se je zgodilo?« je zajecjlala Marinka.

»Naj se je zgodilo Anžetu karkoli, tebi tega ni treba videti,« je rekla ciganka. »Pojdiva od tod!« Medtem je pobrala kitaro in si jo oprtala.

»Ne morem hoditi,« je rekla Marinka, ko je poskusila napraviti korak ali dva. Desna noga jo je silovito bolela v gležnju. Ciganka se je sklonila in jo potipala.

»Nič hudega ne bo,« je zamrmrala in si potem deklico s krepkim, prožnim sunkom vzdignila v naročje. »Čigava pa si?«

Deklica je komaj izjecljala svoje ime. Ciganka si je naslonila njeno glavo na rame, da bi jo laže nesla. Stopala je hitro ob cesti, mimo gruče ljudi, ki so v globeli ob potoku vpili in mahali s svetilkami. Kmalu sta trušč in vpitje ostala za njima, daleč je ostal čedalje manj razločni svit migljajočih luči, le noč je mežikala s svojimi zvezdami. V cigankinem naročju je bilo toplo, ženska je dišala sladko in divje po kadulji in sivki in malo trpko tudi po tobaku, ko je s prožnim korakom stopala ob cesti in ji je kitara zvonila po hrbtu. Marinka se ni zavedala, da jo je čudna ženska morda rešila, zavedala pa se je, da bi se ji lahko zgodilo nekaj strašnega, kar se je v resnici zgodilo zdolaj ob potoku z Anžetom, ki se je še pravkar jezil na ves svet.

»Kje imaš mamo?« se je potem nenadoma oglasila tujka. Marinka sama ni vedela, kako se ji je odprlo srce. Povedala ji je, da je mamica odpotovala, mogoče za vedno, njo, Marinko, pa pošiljajo zdaj k stari materi.

»Ti si izgubila mamo, jaz pa sem svojo punčko morala pustiti v gozdu, v grobku pod smreko,« je zamolklo rekla ciganka. Nenadoma je Marinka začutila na čelu poljub, tako vroč in nepričakovan, da se je prestrašila. »Ti bi lahko bila moja.« Stisnila jo je k sebi. »Hočeš? Naučila te bom peti in plesati in pripovedovati ljudem

zgodbe. Prerokovala jim boš usodo in hodili bodo za teboj in te prosili, da jim povej, kaj jim obetajo črte na dlaneh in kaj zvezde na nebu in ponujali ti bodo denar, lepa deklica moja. Tebi pa ne bo do njihovih novcev, ker boš živela v šotoru iz smrečja in bodo vse zvezde neba tvoje zlato, mesec bo tvoja srebrna ladja, veter tvoj služabnik. Vse to ti lahko dam, veselje in žalost povrhu.« In ciganka se je smejala tiho, toda tako krčevito, da se ji je treslo vse telo z Marinko vred, ki se je spustila v jok.

»Kaj je to?« je vprašala ciganka. »Nočeš z menoj?«

»Ne, nočem, nočem, pusti me, pusti!« Zdaj jo je bilo bolj strah ciganke kakor tistega, kar se je zgodilo ob potoku. »Nočem s teboj, k stari mami moram.«

Ciganka je obstala in postavila Marinko na tla.

»Zdaj jim boš rekla, da sem te hotela odpeljati?« jo je vprašala skoraj prežeče.

»Ne, ne.«

»Torej pojdi, pojdi sama, kamor hočeš!« Spet se je tako čudno posmejala, kakor bi se oglasila kje med drevjem sova, in se zavrte-la na peti. Nekaj v njeni kitari je zazvenelo, žalosten zvok, nato je zvok zamrl, ona sama pa je izginila v temo.

Marinka je ostala sama. Groza po tistem, kar je pravkar preživela, groza pred tistim, kar jo je še čakalo sredi noči, je segla po njej s koščeno roko, da so se ji zašibila kolena. Hotela je zavpiti, pa ni mogla. Cesta se je iztezala pred njo v neznano temo; zadaj, kdove kako daleč, pa je ležal nekje v globini razbit voz in okrog njega so bili še vedno ljudje. Naj se vrne? Naj gre rajši naprej? Stala je, ne da bi to vedela, na enem prvih razpotij svojega življenja, in si ni upala izbirati, le begala je sem in tja po prazni cesti in suho ihtela, kakor bi jo trgal prsni kašelj.

Kdove kako dolgo se je lovila tako, zdaj naprej in zdaj nazaj, pa obupano stokala, ko je za seboj zaslišala glasove.

Bili so ljudje s klanca, ki jih je njena čudna rešiteljica poslala za njo po cesti. Svetilka v roki prvega izmed njih se je gugala in poskakovala in ji prihajala bliže, kakor bi bila obešena na kljun velikega čolna, ki plava neviden po prav tako nevidnem morju. Stekla je proti luči, potem pa se je ustavila, ker jo je postalo strah neznanih temnih obrazov za svetilko. Čeprav so ji posvetili v obraz, je od groze utonila v temo, hkrati pa začutila, kako so jo vzdignile čvrste roke in so se začela zibati tla pod njo. Nosil jo je neki moški, ki ga ni mogla videti, ker je od strahu mižala, in ko se je čez nekaj časa ustavil, je zbrala toliko poguma, da je odprla oči in pogledala, kje je. Bila je pred razsvetljenimi vrati hiše, iz katere so razburjeno pritekli ljudje. Marinki se je zdelo, da jih je velika množica, pa sta bila samo dva ali trije. Svetlolasa stara gospa s stisnjenimi tankimi ustnicami se je sklanjala nadnjo.

Staro mamó je videla enkrat ali dvakrat; tedaj je bila Marinka še čisto majhna, in je prišla z očkom in mamico k njej na obisk. Od tistega je minilo že nekaj let, vendar je poznala staro mamó po njeni veliki fotografiji v očkovi delovni sobi. To je bila ona. Marinka je iztegnila roke proti njej, toda nenadoma ji je bilo, kakor da je nekaj storila narobe, ker jo je stara mama gledala tako strogo in osuplo.

»Za božji čas,« je rekla stara mati, »od kod si se pa ti vzela?«

»Sprevodnik me je postavil z vlaka,« je zajecjlala Marinka.

»In kje je teta?«

»Ni mogla priti,« je rekla Marinka in zobje so ji začeli udarjati drug ob drugega, kakor da jo trese mrzlica.

»No, to se je lepo začelo,« je rekla stara mama in se prijela za glavo. Bila je blede in tuja in jezna, čeprav morda ne na Marinko,

temveč na teto. Vsekakor se je držala neprijazno, pa tudi poljubila je ni. Zdaj se je Marinka spomnila, kako jo je poljubila tuja ženska, in oblile so jo solze.

Ciganka ji je obljubila veter, mesec in zvezde – zakaj ni šla rajši z njo.